

Nowe wspólnoty w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Między Platonem, Amwayem a trollami

Data opublikowania: 26.10.2015

Zrecenzował(a) dr Katarzyna Rychlicka-Maraszek   Redakcja naukowa mgr Andrzej Klimczuk

Celem przygotowanej przez Małgorzatę Dmochowską publikacji jest prezentacja wspólnot i grup o charakterze wspólnotowym, funkcjonujących w Polsce na przełomie wieków. Problematyka wspólnotowości, jak słusznie za Michelelem Walzerem [1] zauważa autorka, podlega intelektualnym modom, które – jak spodnie w kant czy spódniczki mini – „przemijają, ale możemy być pewni ich powrotu” (s. 9). W Polsce w ostatnich latach mamy do czynienia z renesansem zainteresowania tym zjawiskiem, o czym świadczy nie tylko ilość publikowanych artykułów i rozpraw, ale również popularność, jaką cieszą się przekłady kanonicznych w tym obszarze lektur, jak choćby *Samotnej gry w kręgle* Roberta D. Putnama [2] czy *Czasu plemion* Michela Maffesolego [3].

Rozważania na temat wspólnotowości zawarte w publikacji można podzielić na dwie części. Pierwsza ma charakter porządkujący: autorka dokonuje przeglądu klasycznych i współczesnych koncepcji wspólnot, przedstawiając ewolucję idei wspólnotowości od Platona do Maffesolego. Definiuje więc i wskazuje, jak ewaluowało tradycyjne pojęcie wspólnoty. Jeśli bowiem przyjmiemy, iż rozwój społeczeństw ma charakter linearny, proces powstawania wspólnot potraktować można jako *continuum*: od społeczeństw wspólnot lokalnych opartych na małych lokalnych wspólnotach współpracujących ze sobą, przez społeczeństwa wielkich struktur (związanych z tworzeniem się kategorii narodu i państwa), do społeczeństw dyskretnych (cechujących się płynnością, zmiennością i podatnością na rozkład) [4] (s. 64).

Tradycyjne wspólnoty, jak twierdził Robert Aleksander Nisbet, są „formami związków, które charakteryzują się dużym stopniem personalnej intymności, emocjonalną głębią, moralnym zobowiązaniem, społeczną zwartością i kontynuacją w czasie; bazując na człowieku ujmowanym w jego całościowości, a nie w tej czy innej roli”. Są one również fuzją „uczuci i myśli, tradycji i zobowiązania, członkostwa i woli” [5] (s. 14). Przykładem tradycyjnej wspólnoty jest więc rodzina, wspólnota religijna i naród.

Druga połowa XX wieku to czas powstawania tzw. nowych wspólnot, których egzemplifikacją są wspólnoty wyobrażone Benedicta Andersona [6], nowoplemiona Michela Maffesolego [7] czy wspólnoty ochronne rozpropagowane przez Barriego Newmana [8]. Mają one często charakter tymczasowy, budując kruche, oparte na emocjach, przyjemności bycia razem i chwilowej potrzebie poczucia bezpieczeństwa więzi. Ich analiza pozwala więc również na zrozumienie dialektyki przemian współczesnych, po(st)nowoczesnych społeczeństw,

które oczekują od nowych wspólnot zaspokojenia bardzo tradycyjnych potrzeb (przynależności, bezpieczeństwa i „bycia u siebie”). Jest to ta część publikacji, z którą powinni zapoznać się studenci czy czytelnicy zainteresowani ideą wspólnot, często zawężający swoją wiedzę na ten temat do klasycznych typologii Ferdynanda Tönniesa czy Charlesa Cooleya.

W drugiej części publikacji zaprezentowane zostały przykłady nowych form wspólnotowości w Polsce: grupa Amway, grupa przyjaciół LGBT, społeczność wirtualna Naszej Klasy, forum powstałe na portalu Kobiety Kobietom, grupa rekonstrukcji historycznej oraz gracze RPG (ang. *Role Playing Game*). Autorka wyodrębnia wśród nich wspólnoty ochronne (za taką uznając Amwaya i Rodzinę Włoską), nowoplemiona (gracze RPG i grupy rekonstrukcji historycznej) oraz wirtualne wspólnoty wyobrażone (Kobiety Kobietom). Najwięcej uwagi poświęca Grupie Amway, jednej z pierwszych firm amerykańskich na polskim rynku stosujących narzędzia marketingu bezpośredniego, wokół której narosło wiele mitów i legend. W masowej wyobraźni jest uznawana za firmę-sektę, której uczestnicy podpisują niemal pakt z diabłem, gwarantujący im sukces finansowy, pod warunkiem spełnienia nie do końca znanych warunków. Autorka, wspominając o trudnościach z rekrutacją do badań członków Amwaya demontuje te mity, pokazując proces werbowania, przygotowywania do pracy, a następnie motywowania uczestników *systemu multi-level marketingu* (marketingu wielopoziomowego). Bardzo dokładnie przedstawia również model zarządzania, ścieżkę kariery i wypracowany przez Amwaya „system sukcesu” dla ciężko pracujących i odpowiednio „spozycjonowanych” na sukces członków. Budowana w tej sieci dystrybucyjnej bliskość (wspólne wyjazdy, spotkania i wakacje), rytuały i obrzędy wzmacniające poczucie więzi i wyjątkowości, ale też czytelny system nagradzania najlepszych („możesz być perłą, rubinem bądź najwyższym w hierarchii diamentem”) tworzą wizerunek przedsiębiorstwa, które chce być czymś więcej, niż tylko firmą zarabiającą pieniądze. Na ile jest jednak wspólnotą? Próby odpowiedzi na to pytanie zainteresowani znajdą w opracowaniu Dmochowskiej.

Autorka „Nowych wspólnot” proponuje również nową, odmienną od klasycznych podziałów typologię w formie *continuum*, gdzie w zależności od kryterium (wspólna tradycja, „świadomość MY” i czas) porządkuje wspólnoty w ciągu „od... do...”. I tak, na przykład, biorąc pod uwagę wymiar temporalny konstatuje, iż „zupełnie inne mechanizmy przetrwania i kontroli społecznej wypracowują grupy, zakładające długie trwanie, inaczej podporządkowują sobie członków wspólnoty trwające zaledwie kilka miesięcy czy nawet dni. Wspólnoty tradycyjne od współczesnych różni to, że czas wydaje się w nich nie wpływać na siłę więzi. Krótkotrwałe nowoplemiona czasem na chwilę silniej spajają członków niż wieloletnie tradycyjne wspólnoty przyjacielskie, nie wspominając o sąsiedzkich” (s. 234). Proponuje zatem, biorąc pod uwagę kryterium czasu *continuum*: wspólnota ochronna – nowoplemiona – wspólnota tradycyjna – wspólnota wyobrażona (wirtualna). Podobny zabieg stosuje w przypadku klasyfikacji wspólnot ze względu na „świadomość MY” czy „wspólną tradycję”. Wydaje się jednak, że typologia ta, zamiast porządkować zebraną przez autorkę wiedzę, wprowadza raczej nowe pytania i otwiera pole do spekulacji. Nie do końca również przekonuje zawarta we wstępie książki hipoteza sugerująca, iż powstające w Polsce wspólnoty są jakościowo inne niż wspólnoty kształtujące się w krajach nie przechodzących transformacji ustrojowej i stanowią „ażyl w drodze z jednej Utopii do drugiej” (s. 11). Należy jednak niewątpliwie docenić wysiłek dotarcia i zrelacjonowania statusu/stanu takich wspólnot, jak Amway oraz wnikliwej analizy materiałów zastanych (niestety tylko w przypadku Amwaya), które stanowią ciekawy i warty pogłębienia problem badawczy w eksplorowanym przez autorkę obszarze.

Publikację warto polecić wszystkim, którzy chcą zapoznać się z rozwojem idei wspólnotowości oraz wspólnotami *in statu nascendi* w Polsce. Jest ona również sumiennie przygotowanym przeglądem koncepcji wspólnot rozproszonych do tej pory w tekstach źródłowych, wycinkowych opracowaniach i artykułach. Będą więc z niej z pewnością korzystać studenci oraz czytelnicy zainteresowani pogłębieniem wiedzy na temat nowych form wspólnotowości.

Przypisy:

[1] M. Walzer, *Komunitariańska krytyka liberalizmu*, [w:] P. Śpiewak (red.), *Komunitarianie, wybór tekstów*, Aletheia, Warszawa 2004, s. 91-114.

[2] R.D. Putnam, *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

[3] M. Maffesoli, *Czas plemion. Schyłek indywidualizmu w społeczeństwach ponowoczesnych*, PWN, Warszawa 2008.

[4] A. Giza-Poleszczuk, M. Marody, *Przemiany więzi społecznych*, Scholar, Warszawa 2004.

[5] R.A. Nisbet, *The Sociological Tradition*, Transaction Publishers, New York 1966, cyt. za: B. Mikołajewska, *Zjawisko wspólnoty (wybór tekstów)*, UW, Warszawa 1989, s. 43-44.

[6] B. Anderson, *Wspólnoty wyobrażone*, Znak, Kraków 2007.

[7] M. Maffesoli, *op.cit.*

[8] B. Newman, *Social Stratification*, niepublikowany tekst, cyt. za: B. Mikołajewska, *op.cit.*

Sposób cytowania:

dr Katarzyna Rychlicka-Maraszek: Recenzja: Małgorzata Dmochowska : Nowe wspólnoty w Polsce na przełomie XX i XXI wieku. Między Platonem, Amwayem a trollami, 2012, w: <https://www.pol-int.org/pl/publikationen/nowe-wsp-lnoty-w-polsce-na-prze-omie-xx-i-xxi-wieku-mi-dzy#r3339>.

<https://www.pol-int.org/pl/publikationen/nowe-wsp-lnoty-w-polsce-na-prze-omie-xx-i-xxi-wieku-mi-dzy?j5Q6rewycZ5HtUDXTWpx7UZE=1&r=3339>